

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сопової Надії Валеріївни на тему: «Рациональне землекористування в Черкаській області: антропогенно-ландшафтознавчі засади» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 Науки про Землю галузі знань 10 Природничі науки (протокол № 15 розширеного засідання кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету від 12 березня 2026 р.)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними науково-технічними програмами, напрямами науково-дослідних робіт університету та кафедри, де здійснювалась підготовка здобувача

Проблема землекористування в сучасній Україні має не лише екологічний та соціально-економічний характер; вона, крім того, належить до актуальних проблем просторового розвитку та навіть питань геополітики й геостратегії, позаяк значна частина території нашої держави (близько 20%), станом на сьогодні, їй не підконтрольна. Вигідне фізико-географічне положення України, її багатство на кліматичні й земельні ресурси роблять її терени винятково сприятливими для ведення сільського господарства. Цим зумовлені надзвичайно згубні наслідки втрати Україною хоч би найменшої частини її площі не лише для національної безпеки, а й господарського розвитку держави. Тому до остаточного повернення всіх тимчасового окупованих росією територій особливого значення набуває дбайливе ставлення до ґрунтів і земель решти території України.

Особливості землекористування на території Черкаської області зумовлені, передовсім, її положенням у межах зонального екотону «лісостеп – степ» та в ареалі поширення найбільш родючих ґрунтів помірного поясу – чорноземів. Наявність винятково родючих ґрунтів зумовила високий рівень сільськогосподарської освоєності території, а також абсолютне переважаювання рілля у структурі сільськогосподарських угідь. Оскільки саме рілля належить до числа дестабілізуючих угідь, то надмірна розораність території може призвести до ентропії агроландшафтів і втрати ґрунтами своєї родючості. Отже, наявне на сьогодні співвідношення видів угідь потребує корекції в бік більш раціональної організації ландшафтів.

Крім давнього та інтенсивного сільськогосподарського землекористування, Черкаська область має також такі особливості у сфері використання земель, як наявність земель під кар'єрами, значна площа земель під водою (Канівське та Кременчуцьке водосховища), зменшення площі сільськогосподарських земель і зростання лісистості на берегах Дніпра та дніпровських водосховищ. Зазначені особливості зумовлюють формування внутрішніх відмінностей у характері та екологічних наслідках землекористування на Черкащині.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває комплексне дослідження землекористування в Черкаській області з позицій антропогенного ландшафтознавства. Такий підхід передбачає аналіз трансформації природних

ландшафтів під впливом господарської діяльності людини, оцінку структури сучасного землекористування, а також виявлення закономірностей формування та функціонування антропогенних ландшафтів регіону. Вивчення цих процесів дозволяє визначити ступінь антропогенного навантаження на територію, з'ясувати характер змін природних компонентів ландшафту та обґрунтувати наукові підходи до раціонального використання земельних ресурсів і оптимізації ландшафтно-ї структури Черкаської області.

Представлена наукова робота є доцільною та актуальною адже виконувалась у відповідності до тем наукових робіт:

- кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва» (Державний реєстраційний номер 0108U009772);

- кафедри хімії, географії та наук про Землю ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» «Антропогенно-ландшафтознавчі засади раціонального землекористування в Україні» (Державний реєстраційний номер 0124U001545);

- кафедри управління земельними ресурсами, геодезії та кадастру Державного біотехнологічного університету «Інституційні засади організації сільських територій в контексті еколого-економічної оптимізації раціонального використання і охорони земель» (Державний реєстраційний номер 0121U109251).

2. Мета і завдання дисертаційного дослідження

Метою дисертаційного дослідження було здійснення комплексного антропогенно-ландшафтознавчого аналізу просторово-часових особливостей землекористування в Черкаській області. Такий підхід передбачає розгляд землекористування як складної системи взаємодії природних компонентів ландшафту та різноманітних видів господарської діяльності людини, що формують сучасну структуру території та визначають напрями її подальшого розвитку. У межах дослідження значну увагу приділено з'ясуванню природних передумов формування структури землекористування регіону, зокрема ролі географічного положення, рельєфу, кліматичних умов, ґрунтового покриву, гідрографічної мережі та інших природних чинників, які створюють базис для розвитку різних видів господарського освоєння території.

У процесі роботи було проаналізовано історичні та сучасні особливості господарського освоєння Черкаської області, що дало змогу виявити основні закономірності та взаємозв'язки між характером антропогенної діяльності та формуванням структури землекористування. Особливу увагу приділено дослідженню трансформації природних ландшафтів під впливом сільськогосподарського освоєння, урбанізації та інших видів господарської діяльності, які в сукупності формують сучасну систему антропогенних ландшафтів регіону. Проведений аналіз дозволив охарактеризувати сучасну структуру землекористування Черкаської області, простежити її динаміку у часі, а також визначити основні тенденції розвитку, що проявляються у зміні співвідношення різних категорій земель, посиленні антропогенного

навантаження на природні комплекси та трансформації ландшафтної структури території.

Важливим напрямом дослідження стало вивчення впливу антропогенно підсилених несприятливих природних процесів на агроландшафти Черкаської області. Зокрема, проаналізовано поширення ерозійних процесів, деградацію ґрунтового покриву, зміни водного режиму та інші явища, що значною мірою пов'язані з інтенсивним землекористуванням. Окрему увагу приділено аналізу особливостей землекористування в межах міських населених пунктів Черкащини, де процеси урбанізації зумовлюють специфічну структуру використання земель, високий рівень антропогенного навантаження та значну трансформацію природних ландшафтів.

У межах дослідження проведено комплексне оцінювання сучасного стану системи землекористування в адміністративно-територіальному розрізі, що дало змогу виявити просторові відмінності у рівні освоєності земель, інтенсивності господарського використання та ступені антропогенного впливу на ландшафти. На основі отриманих результатів розроблено карти кластеризації та районування території Черкаської області за рівнем антропогенного навантаження на землі та ландшафти, що дозволило виділити території з різним ступенем трансформації природного середовища та різними умовами землекористування. Узагальнення результатів аналізу стало підґрунтям для формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації структури земельного фонду та удосконалення напрямів землекористування в регіоні, спрямованих на підвищення ефективності використання земельних ресурсів, зменшення негативних наслідків антропогенного впливу та забезпечення екологічної збалансованості ландшафтів.

Таким чином, у ході виконання дисертаційного дослідження було послідовно реалізовано всі поставлені наукові завдання, що забезпечило досягнення визначеної мети роботи. Отримані результати дозволили сформулювати цілісне уявлення про просторово-часові особливості землекористування в Черкаській області з позицій антропогенного ландшафтознавства, а також обґрунтувати наукові підходи до оптимізації використання земельних ресурсів та управління антропогенними ландшафтами регіону.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертаційній роботі достатньою мірою обґрунтовані та достовірні, що підтверджується:

- аналізом фундаментальних праць українських і зарубіжних учених у галузі наук про Землю на тему дисертаційного дослідження;
- використанням статистичної інформації, що достатньо повно характеризує стан і проблеми землекористування в Черкаській області, зокрема співвідношення видів угідь і екологічного стану земель досліджуваного регіону;
- проведенням самостійних досліджень автора, що розкривають основні

закономірності формування структури землекористування та виявляють причини виникнення внутрішніх відмінностей у співвідношенні площ різних видів сільськогосподарських угідь;

- застосуванням наукових методів дослідження, зокрема для відстеження еволюції землекористування в Черкаській області (історико-географічний метод), визначення впливу різних природних чинників на формування його структури (аналітичний метод), наочного представлення отриманих результатів дослідження (картографічний метод), обробки статистичного матеріалу (математичні методи);

- застосуванням науково-методичних і практичних розробок, запропонованих у дисертаційному дослідженні, у навчальному процесі кафедри хімії, географії та наук про Землю ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», кафедри управління земельними ресурсами, геодезії та кадастру Державного біотехнологічного університету, що підтверджується відповідними довідками.

Дисертаційна робота Сопової Н. В. логічно структурована, містить як узагальнення теоретичного характеру, так і конкретні пропозиції щодо вдосконалення структури землекористування та оптимізації співвідношення площ різних видів сільськогосподарських угідь у Черкаській області. Висновки з дисертаційної роботи відповідають її змісту.

4. Наукова новизна одержаних результатів проведених досліджень

У дисертаційному дослідженні отримано низку нових наукових результатів, що розширюють теоретико-методологічні та прикладні засади вивчення землекористування з позицій наук про Землю та антропогенного ландшафтознавства. Насамперед уперше здійснено комплексний аналіз структури землекористування Черкаської області саме з позицій інтегративного підходу наук про Землю, що передбачає поєднання географічного, ландшафтознавчого, ґрунтознавчого та екологічного аналізу території. Такий підхід дозволив розглянути землекористування не лише як систему господарського використання земельних ресурсів, а як складний просторово організований процес трансформації природних ландшафтів під впливом антропогенної діяльності, у якому поєднуються природні передумови, історичні особливості освоєння території та сучасні соціально-економічні чинники розвитку регіону.

Важливим науковим результатом дослідження стало виявлення та аналіз просторових змін родючості ґрунтів Черкаської області. У роботі проаналізовано динаміку показників ґрунтової родючості в різні часові періоди, що дало змогу простежити тенденції їх трансформації під впливом інтенсивного сільськогосподарського використання, агротехнічних практик, ерозійних процесів та інших чинників антропогенного характеру. Проведений аналіз дозволив виявити територіальні відмінності у стані ґрунтового покриву, визначити ділянки з підвищеним ризиком деградації ґрунтів та окреслити основні тенденції змін їх продуктивних властивостей у межах регіону.

Уперше для Черкаської області, а також у розрізі її новостворених адміністративних районів, здійснено кількісну оцінку рівнів антропогенного

навантаження на землі та ландшафти. Для цього було використано систему інтегральних показників, що враховують структуру землекористування, інтенсивність сільськогосподарського освоєння, рівень урбанізації, розвиток інфраструктури та інші форми господарської діяльності, які впливають на природні компоненти ландшафтів. Отримані результати дозволили визначити просторову диференціацію антропогенного впливу на територію області, виділити райони з різним ступенем трансформації природного середовища та оцінити загальний рівень антропогенного навантаження на ландшафти.

На основі проведених розрахунків та узагальнення отриманих показників уперше здійснено кластеризацію та районування території Черкаської області за інтегральними характеристиками антропогенного навантаження на землі та ландшафти. Застосування методів просторового аналізу та статистичного групування дозволило виділити однорідні територіальні утворення (кластери), що характеризуються подібними умовами землекористування, рівнем господарського освоєння та ступенем антропогенної трансформації ландшафтів. Запропоноване районування створює наукову основу для подальшого вдосконалення системи управління земельними ресурсами, оптимізації структури землекористування та розроблення регіональних заходів щодо зменшення негативного антропогенного впливу на природні комплекси.

Таким чином, отримані у дослідженні результати суттєво поглиблюють наукові уявлення про особливості формування та функціонування системи землекористування Черкаської області, а також формують підґрунтя для подальших наукових розвідок і практичних заходів, спрямованих на забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та збереження ландшафтної рівноваги регіону.

5. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до наукових публікацій, опублікованих зі співавторами

Особистий внесок автора полягає у самостійному виконанні комплексного дослідження землекористування в Черкаській області з позицій антропогенного ландшафтознавства. У роботі вперше здійснено системний аналіз структури землекористування регіону з урахуванням природних умов, особливостей господарського освоєння та сучасних тенденцій використання земельних ресурсів. Це дозволило розглянути землекористування як складну географічну систему взаємодії природних ландшафтів і антропогенної діяльності.

Автором встановлено екологічну невідповідність структури сільськогосподарських угідь, що проявляється у надмірній розораності території та дисбалансі між різними видами угідь, що сприяє посиленню деградаційних процесів у ґрунтовому покриві. На основі проведеного аналізу розроблено рекомендації щодо оптимізації структури землекористування в розрізі адміністративних районів Черкаської області. Також автором удосконалено методику визначення рівнів антропогенного навантаження на землі та ландшафти. Основні результати дисертаційного дослідження отримані автором самостійно.

Матеріал, викладений у дисертації, цілком повно представлений в опублікованих автором працях, зокрема одній статті в науковому виданні,

внесеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, п'ятьох статтях у фахових виданнях України (категорія «Б»), одній статті в зарубіжному науковому виданні, одинадцяти працях апробаційного характеру. Загальний обсяг статей у фахових виданнях України становить 35 сторінок (1,45 друковані аркуші), при цьому особистий внесок аспірантки становить 24,5 сторінок (1,02 друковані аркуші).

6. Список опублікованих праць за темою дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»):

1. Sopov D. S., **Sopova N. V.** Constructive-geographical and environmental research of land resources: methodological principles. *Екологічні науки : науково-практичний журнал*. 2023. № 1(46). С. 150–152. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.1-46.25> (Sopov D. S. – здійснив постановку наукової проблеми, сформулював мету та завдання дослідження, розробив методологічну основу конструктивно-географічного та еколого-географічного аналізу земельних ресурсів, виконав загальне редагування тексту статті; Sopova N. V. – провела аналіз наукової літератури з тематики дослідження, підготувала опис методичних підходів та класифікацій, взяла участь у формуванні висновків, оформила бібліографію та забезпечила структурну логіку викладу матеріалу).

2. **Sopova N. V.** Conceptual and terminological apparatus of land use at the local level. *Природнича освіта та наука*. 2024. Випуск 1. С. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/NSER/2024-1.10>

3. Гончарук В. В., Парахненко В. Г., Юровчик В. Г., Сопов Д. С., **Сопова Н. В.** Управління екологічною безпекою України: виклики сьогодення на наслідки антропогенних змін ландшафтів. *Екологічні науки : науково-практичний журнал*. 2025. № 1(58). С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.1-58.8> (Гончарук В. В. – здійснив наукове керівництво, сформулював концепцію статті, визначив стратегічні напрями управління екологічною безпекою та загальні виклики в умовах антропогенної трансформації ландшафтів; Парахненко В. Г. – проаналізував чинне законодавство України у сфері екологічної безпеки, підготував розділ в статті, присвячений нормативно-правовим аспектам екобезпеки, запропонував практичні заходи адаптації до екологічних ризиків; Юровчик В. Г. – зібрав і систематизував статистичні дані щодо стану ландшафтів, провів аналіз екологічних загроз у регіональному розрізі, долучився до формування практичних рекомендацій; Сопов Д. С. – розробив методологічний підхід до оцінювання змін у структурі ландшафтів, здійснив картографічний і просторовий аналіз антропогенних впливів, оформив наукові висновки; Сопова Н. В. – виконала літературний огляд сучасних підходів до управління екологічною безпекою, забезпечила наукове редагування тексту).

4. **Sopova N. V.** Land use structure in Cherkasy region: formation, current state, dynamics. *Екологічні науки : науково-практичний журнал*. 2025. № 3(60). С. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.3-60.11>

5. **Сопова, Н. В.**, Кисельов, Ю. О. Методологічні засади та методи географічного аналізу проблем сучасного землекористування. *Acta Academiae*

Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio. 2025. № 3. С. 104–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-3-9> (Сопова Н. В. – розробила концепцію дослідження, визначила його методологічні засади, здійснила теоретичне узагальнення проблем сучасного землекористування та підготувала основний текст статті; Кисельов Ю. О. – забезпечив методичне опрацювання географічного аналізу проблем сучасного землекористування, виконав обробку й інтерпретацію емпіричних даних та здійснив редагування остаточного варіанта рукопису).

Публікації у наукових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus):

1. **Sopova N.**, Kyseliova O., Kyselov Yu., Cherednychenko I., Sopov D. Mapping the erosion damage of agricultural landscapes in Cherkasy region. EarthDoc. Online Geoscience Database. 2024. pp. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2024510082> (Sopova N. – ініціювала тему дослідження, здійснила загальну координацію роботи, підготувала наукове обґрунтування проблеми ерозійного ураження сільськогосподарських ландшафтів, підготувала картографічні матеріали до публікації, а також сформулировала висновки дослідження; Kyseliova O. – збирала та опрацювала геодані та статистичну інформацію, провела попередній аналіз динаміки ерозійних процесів на території Черкаської області; Kyselov Yu. – здійснив моделювання й візуалізацію ерозійної деградації агроландшафтів Черкаської області за допомогою ГІС-технологій; Cherednychenko I. – здійснила огляд наукової літератури з методів оцінювання ерозійних процесів, підготувала аналітичну основу дослідження та взяла участь у розробці рекомендацій щодо протидії ерозії; Sopov D. – розробив методичну основу дослідження, створив схему просторового аналізу, здійснив наукове рецензування та літературне редагування тексту, а також виконав технічне оформлення матеріалу для конференції).

Публікації у наукових виданнях інших держав:

1. **Sopova N.** To the problem of creating a research algorithm in the sphere of land use in Cherkasy region. Danish Scientific Journal. 2025. № 95. pp. 13–15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15317854> (Denmark).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертаційного дослідження:

1. **Сопова Н. В.** До аналізу сучасного стану ґрунтів Черкаської області. *Природничі науки: проекти, дослідження, перспективи* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миргород, 15–16 грудня 2022 р.). ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Київ: «Галком», 2022. С. 83–85. URL: http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/fpn_zb_mater_3michn_konf2022.pdf

2. **Sopova N.** The soil cover of the Cherkasy region as the basis of its land resources. *Здобутки молодих учених у геодезії та землеустрої* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції молодих учених (м. Умань, 11 листопада 2022 р.). Умань: УНУС, 2022. С. 96–100. URL:

https://geodesy.udau.edu.ua/assets/files/2022/zbirnik_zima_22/zbirnik_19_12_2022.pdf

3. **Сопова Н. В.**, Кисельов Ю. О. Поширення екзогенних геологічних процесів на схилах водосховищ на території Черкаської області. *«Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства»* : матеріали XXX Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених. Кременчук: КрНУ, 2023. С. 374–375. URL: https://drive.google.com/file/d/16vUdHBI_eYqonPfeISU3dYStDqkJ_SFx/view (Сопова Н. В. – здійснила постановку наукової проблеми, зібрала та проаналізувала інформацію щодо проявів екзогенних геологічних процесів у межах Черкаської області, взяла участь у формуванні висновків і підготовці тексту публікації; Кисельов Ю. О. – розробив методичний підхід до аналізу схилових процесів на узбережжях водосховищ, провів просторовий аналіз та інтерпретацію результатів, виконав технічне редагування та оформлення матеріалу до публікації).

4. **Sopova N.**, Komisarenko N. Land resources and soils of Cherkasy region: anthropogenic factors of influence. *Збірник студентських наукових праць приурочений 100-річчю від дня народження українського вченого у галузі агрономії, професора Івана Маркіяновича Карасюка*. Умань: УНУС, 2023. С. 96–98. URL: https://fm.udau.edu.ua/assets/files/konferenciya/zbirnik-konferencii_2023.pdf (Sopova N. – ініціювала тему дослідження, здійснила аналіз сучасного стану земельних ресурсів та ґрунтів Черкаської області, визначила основні напрямки антропогенного впливу, взяла участь у написанні основних розділів публікації; Komisarenko N. – опрацювала літературні джерела щодо деградації ґрунтів під впливом господарської діяльності, підготувала статистичні матеріали та допоміжні таблиці, виконала редагування тексту й оформлення публікації).

5. **Сопова Н. В.** Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти Черкаської області. *Факультет природничих наук: Дні науки – 2023* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої дням науки факультету природничих наук. Полтава. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка: Миргород, 2023. С. 147–148. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9767>

6. Кисельова О. О., Сопов Д. С., Кисельов Ю. О., **Сопова Н. В.** Методи конструктивно-географічного дослідження проблем землекористування. *Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 07–09 липня 2023 р.). ОДАУ. Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2023. С. 82–83. URL: https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/ZBIRNYK_TEZ_07_07_23.pdf (Кисельова О. О. – провела аналіз літературних джерел з конструктивно-географічного підходу в землекористуванні, сформувала аналітичну базу та долучилася до написання теоретичної частини дослідження; Сопов Д. С. – здійснив методичне забезпечення дослідження, запропонував класифікацію проблем землекористування з позицій конструктивної географії, провів редагування та підготовку тексту до публікації; Кисельов Ю. О. – розробив схему конструктивно-географічного аналізу, виконав просторову інтерпретацію

основних факторів землекористування, приймав участь у формуванні висновків; Сопова Н. В. – координувала структуру роботи, узагальнила результати дослідження, оформила публікацію відповідно до вимог конференції).

7. **Сопова Н. В.** Дослідження антропогенних чинників впливу на стан ґрунтів та земельних ресурсів Черкаської області. Scientific research in the modern world : proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto. Canada, 2023. pp. 273–276. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-21-23.09.23.pdf>

8. Sopov D., **Sopova N.** Degraded and disturbed land: towards a definition of the concepts. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій* : матеріали XXIV Міжнародного науково-практичного форуму, 4–6 жовтня 2023 р. Львів: ЛНУП, 2023. С. 380–382. URL: <https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/handle/123456789/901> (Sopov D. – сформулював наукову проблему та мету дослідження, провів аналіз підходів до класифікації деградованих і порушених земель, здійснив теоретичне узагальнення ключових понять і термінів; Sopova N. – опрацювала наукові джерела щодо міжнародного досвіду визначення деградованих територій, підготувала порівняльну таблицю термінологічних підходів, виконала редакційне оформлення та підготовку матеріалу до публікації).

9. **Сопова Н. В.**, Чередниченко І. В. Дослідження впливу антропогенних чинників на земельні ресурси та ґрунти Черкащини. *Використання й охорона земельних ресурсів та туристично-рекреаційний потенціал територій* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції. Дубляни, 14 травня 2024 р. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2024. С. 56–58. URL: <https://www.lnup.edu.ua/attachments/article/7384/Збірник%20матеріалів%20II%20Всеукраїнської%20науково-практичної%20інтернет-конференції.pdf> (Сопова Н. В. – ініціювала тему дослідження, провела аналіз антропогенних чинників впливу на земельні ресурси та ґрунти Черкаської області, підготувала основну частину тексту та сформулювала висновки; Чередниченко І. В. – опрацювала літературні джерела, здійснила статистичний аналіз просторових даних щодо змін земельного покриття, виконала мовне редагування та технічне оформлення матеріалу до публікації).

10. Кисельова О. О., **Сопова Н. В.** Ерозійна ураженість агроландшафтів Черкащини. *Навчально-науковий інститут природничих і аграрних наук: Дні науки – 2024* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миргород, 24–25 квітня 2024 р.). Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 32–34. URL: <https://drive.google.com/file/d/12b5YZ6lbSMNsAXCAfswA6QuFSa2rxVp0/view> (Кисельова О. О. – здійснила збір і обробку просторових даних щодо ерозійного ураження агроландшафтів Черкаської області, провела аналіз літературних джерел, підготувала графічні матеріали та долучилася до написання основного тексту; Сопова Н. В. – сформулювала наукову проблему та мету дослідження, узагальнила результати аналізу, виконала редагування тексту та оформила матеріал відповідно до вимог конференції).

11. Сопова Н. В., Сопов Д. С. Формування, сучасний стан та динаміка структури землекористування Черкаської області. *Актуальні аспекти розвитку науки і освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців, 2–3 жовтня 2025 р., Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2025. С. 282–287. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Zbirnyk-V-Mizhnar-konf-ODAU-02.10.25.pdf> (Сопова Н. В. – розробила концепцію дослідження, здійснила аналіз наукових джерел, узагальнила теоретичні засади формування структури землекористування та підготувала висновки; Сопов Д. С. – провів збір, систематизацію та статистичну обробку даних щодо землекористування Черкаської області, а також проаналізував динаміку структурних змін).

7. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Дисертація містить теоретичні узагальнення та аналіз статистичних даних, що характеризують еволюцію структури й сучасний стан землекористування в Черкаській області. На підставі аналізу чинників формування структури землекористування та екологічного стану земель і ландшафтів досліджуваного регіону зроблено висновок про комплексний, міждисциплінарний характер поставлених у роботі проблем, що належать до сфери геогнозії, трактованої автором як поєднання фізичної географії, геології та ґрунтознавства.

У результаті проведеного дослідження науково обґрунтовано карту кластеризації території Черкаської області за рівнем антропогенного навантаження на землі та ландшафти, що базується на комплексному аналізі показників структури землекористування, інтенсивності господарської діяльності та ступеня трансформації природних комплексів. Застосування методів статистичного узагальнення та просторового аналізу дозволило виділити групи територій із подібними характеристиками антропогенного впливу, що відображає просторову диференціацію навантаження на ландшафти регіону. На основі результатів кластеризації здійснено районування Черкаської області за рівнем антропогенного навантаження, що дало змогу визначити території з різним ступенем трансформації природного середовища та різною інтенсивністю господарського використання земель. Запропонована карта районування створює наукову основу для подальшого вдосконалення системи управління земельними ресурсами, планування раціонального землекористування та розроблення заходів щодо зменшення негативного антропогенного впливу на землі та ландшафти регіону.

Матеріали і результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес на кафедрі хімії, географії та наук про Землю Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (акт впровадження № 1/216 від 17.03.2025 року) та на кафедрі управління земельними ресурсами, геодезії та кадастру Державного біотехнологічного університету (акт впровадження від 04.09.2025 року) у вигляді практичних занять до таких освітніх компонентів як: «Геоєкологія України», «Методологія та організація досліджень в науках про Землю», «Державний земельний кадастр», «Регулювання землеустрою», «Агроекологічна оцінка».

8. Характеристика структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та являє собою завершену наукову працю, що висвітлює результати досліджень проблеми стану земель, землекористування та шляхів його оптимізації в Черкаській області. Дисертаційна робота має логічну структуру, написана літературною українською мовою.

Оформлення тексту роботи повністю відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 (зі змінами).

9. Дотримання принципів академічної доброчесності

На основі всебічного аналізу тексту дисертаційної роботи здобувача, опублікованих наукових праць автора, а також результатів перевірки оригінальності, проведеної із застосуванням інтернет-системи StrikePlagiarism.com, встановлено, що представлене дослідження виконано здобувачем самостійно. Результати перевірки підтвердили належний рівень унікальності тексту та відсутність недоброчесних текстових запозичень, некоректних цитувань чи інших проявів академічного плагіату. Усі використані джерела інформації належним чином відображені у списку літератури та коректно процитовані у тексті роботи відповідно до вимог наукового цитування.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає основним принципам академічної доброчесності, а також чинним нормативним вимогам до підготовки наукових кваліфікаційних праць.

10. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Сопової Н. В., необхідно вказати також на деякі дискусійні положення та зауваження:

1. У першому розділі дисертаційної роботи варто було б повніше розкрити суть і зміст пропонованої авторкою наукової дисципліни – геогнозії.

2. Варто було б уточнити, в чому саме полягає удосконалення автором поняттєво-термінологічного апарату наук про Землю.

3. Добре було би брати до уваги статистичний матеріал щодо земельного фонду та землекористування на території Черкаської області за більший проміжок часу, а не лише з початку XXI ст.

4. Задля отримання більш репрезентативних даних про структуру землекористування в Черкаській області добре було би проаналізувати статистичний матеріал у розрізі територіальних громад, а не тільки адміністративних районів.

5. У переліку літературних джерел на тему дослідження наведено мало публікацій сучасних зарубіжних авторів.

6. Карту районування території Черкаської області за ознакою антропогенного навантаження на ландшафти варто було б деталізувати, виділивши не лише райони, а й підрайони.

7. У дисертаційній роботі треба було б детальніше схарактеризувати суть практичних рекомендацій щодо оптимізації землекористування в Черкаській області.

Разом із тим, усі вищезазначені недоліки не применшують актуальності, новизни та наукової й практичної цінності виконаної дисертаційної роботи для поліпшення структури й характеру землекористування на території Черкаської області та не знижують загальної позитивної оцінки наукової роботи, не зменшують її значення для наук про Землю.

11. Загальний висновок

Основні наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно. Щодо положень, сформульованих іншими науковцями, то на них наведено необхідні посилання. Мету дисертаційного дослідження автором досягнуто, а завдання виконані. Дисертаційна робота Сопової Надії Валеріївни на тему «Рациональне землекористування в Черкаській області: антропогенно-ландшафтознавчі засади» є завершеним дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, відповідає вимогам, передбаченим п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами) та може бути рекомендована для подання до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 103 Науки про Землю галузі знань 10 Природничі науки.

Головуючий на засіданні,
професор кафедри екології та
безпеки життєдіяльності,
доктор географічних наук,
професор

Сергій СОНЬКО

Підпис <i>Сергій Сенько</i>
ЗАСВІДЧУЮ Завідувачі канцелярії Уманського національного університету <i>Чортук Вікторія Сергій</i>
<i>18.03</i> 20 <i>26</i> р.

